

Østre Akers middelskole – kjært barn med mange navn

Forfatter: Roger Pihl

Den første skoleavisen var noe for seg selv, i det minste sett med dagens øyne. Den het «Skreppa» og utkom i bokform, med ett eneste eksemplar som opplag. Redaksjonen hadde en stor og tykk protokoll der de tegnet omslaget til første utgave av avisen, og lot resten av innholdet komme fortløpende utover. Alt laget for hånd, tekst og illustrasjoner. Fordi opp-laget bare var én, måtte Skreppa leses på omgang. Den gjorde den riktignok lite tilgjengelig, i det minste når vi sammenligner med medier i dag, men den var like fullt svært populær. Det første nummeret ble utgitt i 1943, med Per Nyhus og Ivar W Rydberg som redaktører.

Anders B. Wilses flotte bilde av Østre Aker Middelskole ble tatt i 1927. Oslo Bymuseum.

Bakgrunnen for middelskolen

Aker herred ble opprettet i 1837, omsluttet Oslo på alle kanter og besto av fire sognekommuner – Ullern, Vestre Aker, Østre Aker og Nordstrand. Navnet Aker kommer fra det norrøne ordet for åker, akr, og var opprinnelig navnet på to gårder, Store og Lille Aker. Arealet var på i alt 437 kvadratkilometer, hele 27 ganger større enn Oslo. Og innbyggertallet var 143.163 i 1948. Denne fortellingen om Teisen skole skriver seg fra tiden før sammenslåingen med Oslo, og etter at Aker herred hadde fått ny skolelov på slutten av det attende århundre.

Ullern, Nordstrand og Vestre Aker sogn var dominert av en overklasse og en velstående middelklasse, der barna ikke gikk på folkeskolen,

men på private småskoler de første fem årene, eller de hadde guvernanter hjemme til ungene nådde 10-11 års alder. Det vil si, aller helst skulle de ha unge teologer, men de som ikke var så heldige at de fikk tak i en ung teolog, måtte altså nøye seg med en guvernante. Fortrinnsvis en som skarret og kunne lære ungdommene skarring, fordi skarring var (er?) et tegn på rikdom og kulturell klasse. Følgelig var franske guvernanter mer enn velkomne, hvilket førte til at ungene gjerne lærte fransk selv om det ikke sto på skoleplanen. Da opplæringen hjemme tok slutt, gikk ungene over i fireårige middelskoler der hovedfagene var norsk, tysk, engelsk og matematikk. Middelskolen ble avløst av en treårig realskole i 1935 som innledningen til en treårig gymnasutdannelse.

Flyfoto av Teisen skole tatt i 1950. Huset i Teisenveien, til venstre for skolebygningen, er Bryn politistasjon. Byantikvaren i Oslo.

Forholdene var ganske annerledes i Østre Aker enn i de tre andre sognekommunene. Her var småkårsfolket i flertall og ungene deres måtte pent øye seg med den vanlige folkeskolen, men det var kun de færreste som tok spranget over til høyere utdanning – og da helst kun middelskole, handelsskole eller mellomtekniske skole. Med bare én middelskole i kommunen sa det seg selv at de fleste elevene måtte søke seg til private middelskoler, og høyest status av dem hadde «Latinskolen på Hauges Minde.» Skolen lå i Sofienberggata på Grünerløkka, men hadde adresse Olaf Ryes Plass 2 og var oppkalt etter lekpredikanten Hans Nielsen Hauge. Trygve Lie, som skulle bli generalsekretær i FN fra 1946 til 1961 var én av elevene som gikk på Latinskolen. Skolepengene var selv etter datidens målestokk alt for drøye for arbeiderne i Østre Aker, så de fleste ungene som gikk videre på skole fikk hjelp av sognekassen eller legater.

Etter hvert fikk de andre sognene sine egne middelskoler og herredet besluttet å gjøre fellesskolen om til gymnasium, hvilket ville sette Østre Aker på bar bakke. Selv om Arbeiderpartiet hadde flertall i Østre Aker sogn, var det tverrpolitisk enighet om at de måtte bygge en ny skole. Det manglet imidlertid ikke på advarsler fra de øvrige sognene, blant annet ble det fra politisk hold tungt hevdet at en skole i Østre

Aker ville få så få elever at det ville bli langt billigere å sende dem til privatskoler andre steder i Aker. Ingen tvil om hvem sitt ærend disse politikerne gikk, men de hadde heldigvis ingen beslutningsmyndighet i saken. Kanskje de heller ikke hadde særlig høye tanker om småkårsfolkets mentale kapasitet. Motstanderne tok grundig feil, den første sommeren meldte det seg 40 elever, noe motstanderne mente skyldtes agitasjon alene og at elevtallet snart ville synke. Uansett hva de sa eller påsto, forandret det ikke den politiske enstemmigheten i Østre Aker.

Men hva skulle den nye middelskolen hete?

Skolen har hatt en trist skjebne hva navn angår, og har byttet navn flere ganger. Alle som har forsøkt å finne et navn til et barn, vet hvor vanskelig det kan være, og det er åpenbart ikke mye enklere å finne navn på en skole. Fordelen med å navngi ett barn, er at det vanligvis bare er to foreldre som skal bestemme, og ikke en hel komité.

Skolen ble naturlig nok omtalt som Østre Akers middelskole i de kommunale dokumentene fra opprettelsestiden, men da den fikk eksamensrett i 1923 ble den kalt Østre Akers kommunale høiere almenkskole av Kirkedepartementet. Selv om navnet var langt, krunglete, tungvint og nesten umulig å huske og uttale. Gradvis for-

svant ordet «kommunale» ut av betegnelsen selv hos kommunen og etter hvert ble resten forkortet til Østre Aker, og ferdig med det.

Da spørsmålet om gymnasium kom på agendaen, dukket også tanken om et nytt navn opp, men det ble med tanken. Det var først da beslutningen om å opprette ytterligere to høyere skoler i Østre Aker at de forsto skolen trengte et annet og mer presist navn. Det var umulig å ha tre høyere skoler med identisk navn. Mulighetene var mange.

Hva med Solvang skole?

Solvang skole var et opplagt forslag for skolen var bygd på en tomt som hørte til den kommunale parsellen ved samme navn. Imidlertid var navnet relativt nytt, knapt mer enn 30-40

år gammelt, og stedet het opprinnelig Rascheløkka. Rascheløkka skole var aldri et alternativ. Parsellen Solvang ble opprinnelig utskilt fra Teisen gård, men Solvang skole ble det altså ikke.

Teisen skole, da?

Teisen er et av de eldste gårdsnavnene i Aker, og er en sammensetning med norrønt vin, som betyr naturlig eng, mens førsteleddets betydning er uvis. Stemningen for navnet Teisen skole, eller Teisen realskole og gymnasium, var stor på lærerværelset. Men Teisen skole ble det likevel ikke, selv om denne artikkelen kan tyde på noe annet. Teisennavnet ble ikke tatt i bruk før i 1950, da skolen fikk navnet Teisen høyere skole.

Eller Fjellhus skole?

Gårdene Nordre og Søndre Fjellhus har gitt navn til Fjellhus hageby. Nordre Fjellhus ble utskilt fra Søndre Fjellhus, som første gang nevnes i 1723 som en del av Oslo Ladegård. Navnet Fjellhus skal også være gammelt, men har ikke noe med fjell å gjøre – det skal være en forfining av ordet fjalahus, et hus bygget av plankelømmer. Muligens var det av den grunn for simpelt, eller så manglet det x-faktoren, for navnet Fjellhus skole ble aldri aktuelt.

Hva med Ulven skole?

Ulven er en gård som nevnes allerede i middelalderen. Navnet kommer av norrønt Ulfvin, av alfr, grus, og vin, eng. Gården nevnes i middelalderen. Den var kirkegods under Sankt Hallvardkatedralen, ble

De to første forsiden av Tribune fra 1972. Gordon Kristiansen

krongods i 1537 og utlagt til bymark i 1582. Fra 1624 ble den inndratt under kronen og ble ikke drevet som eget bruk. 1765 ble den solgt til stiftamtmann Caspar Herman von Storm, og var siden privateid. Caspar von Storm har fått en gate oppkalt etter seg, men det er en annen historie. Gården ga også en kort periode navn til Ulven kirke, bedre kjent som Østre Aker kirke, men selv ikke denne fasjonable bakgrunn så ut til å fenge i de kommunale korridorer. Når vi ser på utviklingen av Ulvenbyen i dag, kunne det kanskje ha vært et godt valg, men gjort er gjort og spist er spist.

Bryn høyere skole kan da være noe?

De første fire navneforslagene hadde alle den fordel at tilføyelsen «høyere» i en eller annen

form gjerne kunne sløyfes. Tilføyelsen «høyere» var ikke med fordi den var forskjønnende, men fordi den var en dyd av nødvendighet. Bryn folkeskole lå nederst i Teisenveien og fra skolens side ble det gjort tydelige innvendinger om at navnet Bryn høyere skole kunne skape forvirring, sammenblanding og forveksling med Bryn skole. Dessuten var det lite rasjonelt å gi skolen nesten det samme navnet som en annen skole, noen hundre meter unna og en kort spasertur nedover veien. De kommunale myndighetene fant ingen grunn til å tillegge disse argumentene vekt, og besluttet likevel, eller til tross for, å kalle skolen Bryn høyere skole. Det var ikke snakk om å lytte til lokalkunnskap eller bruke helt alminnelig, sunn fornuft.

Forvekslingen og forvirringen slo ikke overraskende til, stikk i strid med de kommunale antakelser. Postforsendelser ble levert feil, vareleveranser ble levert feil og folk møtte titt og ofte opp til møter og samtaler på feil skole. Kommunen kunne forsåvidt kalle skolen hva den ville, for på folkemunne het den likevel bare middelskolen. Heldigvis visste både lærere og elever hvilken skole de skulle til.

Fra Skreppa til Norges beste skoleavis

I 1958 utkom så en helt ny skoleavis. Den het

opprinnelig Teisen Tribune, men navnet ble snart forkortet til bare Tribune, fordi alle viste den utkom på Teisen. Ansvarlig utgiver var russen, formålet var stort sett å skaffe penger til russekassa og den første redaktøren var kommunisten Jan Auke. Rødrussen på Teisen hadde slagordet «Foreningen til skrukorkens avskaffelse» eller bare FTSKA, fordi t-en i Teisen var stilisert som en vinopptrekker. I 1959 inngikk Teisenrussen et samarbeid med Grorud høyere skole og i løpet av kort tid ble Tribune landets største skoleavis. Opplaget nærmet seg 2500 og derfor fant annonsørene Tribune interessant, de strømmet til og økonomien ble stadig bedre.

I skoleåret 1961-1962 opphørte samarbeidet med Grorud fordi DUS-klubben i Akers Sparebank begynte å trykke skoleaviser gratis mot å få annonsere, vanligvis over hele baksiden. DUS-klubben var en forkortelse for De unges spareklubb, og tiltaket gikk trolig over markedsbudsjettet, for hensikten var naturligvis å få elevene til å bli kunder av banken. En av annonsene viste en 110-kroneseddel tegnet av tegneren Ragnar Pedersen, bedre kjent som Joker. Tegningen var i sort/hvitt og umiskjennlig i Jokerstil, men det hindret ikke noen i å forsøke å betale med den i en pøsekiosk i Tordenskjoldsgate. Overraskelsen var stor da vedkommende

Østre Aker middelskole, fotografert av Johannes Arthur Brenna. Groruddalen historielag.

Teisen skole, fotografert av O Væring, ukjent dato. digitalmuseum.no.

fikk både pølse og vekslepenger.

Begrensningen for et gratis opplag var 24 sider – alt ut over det måtte avisen selv bekoste, hvilket er grunnen til at de fleste skoleavisene fra denne tiden var på nettopp 24 sider. Trykkeriutgiftene sto for hovedtyngden av kostnadene, så tilbudet fra banken ble godt mottatt, ikke bare på Teisen, men i skoleaviser over hele byen. Ifølge en av de tidligste redaktørene i Tribune, skuespiller Kyrre Haugen Bakke, kostet avisen 25 øre i løssalg og den vesle inntekten gikk til tre ting; driftskostnader, deltakelse på kongressen til Norsk skoleaviseråd og et vel fortjent julebord. Redaksjonen var en ren gutteklubb de første årene, til tross for at redaksjonsmedlemmene var tilhengere av likestilling, så lenge jentene ikke fikk bestemme i praksis.

Opplaget sank naturligvis da Grorud og Teisen skilte lag skoleåret 1961-1962, men det stabiliserte seg på 1000 eksemplarer. At skoleavisen

var kommet i «lomma på storkapitalen» sved nok for flere redaksjoner enn bare Tribunes, og en stående vits i byens skoleavismiljø var en vri på Sparebankens eget slagord: «Faen spare – spar i Akers Sparebank.» Banken er for lengst slukt av DnB, for den som måtte lure.

Sett med dagens øyne, der grafiske designprogrammer og desktop publishing kan utføre mirakler for selv den minst formsikre, var Tribune breddfull av sjarm. Artiklene ble satt opp med skrivemaskin og titlene med Letraset – eller gnuggis som det populært ble kalt. En periode fikk redaksjonen sitte hos SUF-trykk og skrive inn originalteksten, det var et stort fremskritt fordi trykkeriet kunne stille en IBM kulehodemaskin med rettetast til disposisjon. Det kan høres latterlig ut i dag, men på sekstitallet var rettetast noe de færreste hadde råd til å drømme om. For å få alt rett og pent, ble sidene linjert opp med lyseblå tusj, en farge som den pankromatiske reprofilmene ikke klarte å registrere

og følgelig ble usynlig i det trykte resultatet.

Produksjonstiden kunne være lang, og når avisen ikke betalte for trykkingen, ble det til å vente på tur hos trykkeriet til Sparebanken. Dette, kombinert med få årlige utgivelser, gjorde Tribune lite effektiv som meningsformidler og et uaktuelt debattorgan. I 1969 ytret derfor en gruppe radikale elever et ønske om å starte en veggavis etter modell fra Kina, der veggaviser spilte en betydelig rolle under Kulturrevolusjonen i 1966-1970. Tiltaket var temmelig omstridt, og elevrådet måtte søke departementet om tillatelse og fikk etter hvert tillatelse til å forsøke. Driften kom i gang i 1970 og diskusjonene gikk tidvis høyt via plakaten. Imidlertid kunne ikke hvem som helst henge opp en plakat etter forgodtbefinnende, den måtte ha skolens stempel i et av hjørnene. Det forhindret ingen i å kommentere direkte på plakaten, og gjerne sent på døgnnet, dersom saken var kontroversiell.

Tribune var langt på vei et øvelsesprosjekt for unge radikale som ønsket å utvikle et kulturtidsskrift. Naturligvis endte det opp med en rekke radikale artikler, ikke minst om og mot USAs utenrikspolitikk og sosiale forhold, men

ikke bare. Rock, jazz, film, dikt, sjakk og selvromfart fant en plass i spaltene.

I 1963 ble Tribune utpekt som Norges tredje beste skoleavis og året etter klatret den helt til topps: Tribune ble Norges beste skoleavis. Redaktør på det tidspunktet var Rolf Hauge. Av andre, kjente redaktører må nevnes forfatter og journalist Tron Øgrim (1947- 2007), programleder og plateprodusent Harald Are Lund (1946-2020), høyrepolitiker Ellen Fjeldstad og advokat Per Danielsen. Fram til begynnelsen av 70-tallet var Tribune kjent som de radikale elevenes høyborg og skolen som et reir for Sosialistisk ungdomsfylking SUF (m-l) i Oslo. Forøvrig var også AUF aktive på Teisen og holdt møter på Klosterheim. Da nestleder i Oslo Unge Høyre Per Danielsen ble redaktør på begynnelsen av 70-tallet ble tyngdepunktet flyttet til den andre politiske fløyen. Som allmennfaglig skole ble Teisen nedlagt i 1984, og med den forsvant Tribune også. Spørsmålet jeg ikke har funnet svar på, er om protokollen som Skreppa ble skrevet i, har overlevd. Hvis noen vet om hvor den befinner seg, har redaksjonen min kontaktinformasjon.